

قادر جمفري

تخت سلیمان یا سقرلوق

در زمان مغول و بعد از آن

۶

د راوایل ورود اول تیمور بایران امرا و طوایف جغتای سقرلوق را (تخت سلیمان) محل بیلاق خود قرار دادند و بارو بنه و اثاث سنگین آنان در آن محل بود^۱ در همانحال سلطان احمد جلایر نیز خیمه و خرگاه خود را به تبریز میفرستاد چنین بنظر میرسد که قبلاً^۲ آنان در تلمبار و یا تلوار که محلی بین تخت سلیمان و سنندج است بوده اند چون به سقرلوق (تخت سلیمان) میرسند مورد حمله طوایف جغتای قرار می گیرند و شکست خورده و اموال و غنایم بی شمار از دست میدهند^۳ این موضوع تنها مطلبی است که از منابع و نواریخ عهد تیموریان درباره سقرلوق یا تخت سلیمان ذکر شده است .

در تابستان سال ۹۱۰ هجری قمری شاه اسماعیل صفوی با لشکریان خود به تخت سلیمان آمد و شاه در این مکان به شکار وقت میگذرانید^۴ جالب این است که مؤلف لب التواریخ که معاصر شاه اسماعیل صفوی بوده است برای اولین بار از این محل بنام تخت سلیمان یاد می کند و غیر از او از مورخین دیگر عهد صفویه قاضی احمد غفاری قزوینی نیز در تاریخ خود تخت سلیمان و سقرلوق را با هم ذکر کرده و گاهگاهی نیز فقط اسم از تخت سلیمان برده است وی میگوید که شاه اسماعیل صفوی در سال ۹۱۰ هجری بیلاق را در تخت سلیمان قرار داد^۴ .

۱ - ذیل جامع التواریخ صفحه ۲۸۵ .

۲ - همان کتاب صفحه ۲۸۶ .

۳ - لب التواریخ صفحه ۲۴۵ .

۴ - تاریخ جهان آراء تألیف قاضی احمد غفاری قزوینی از انتشارات کتابفروشی حافظ

خواندمیر درحبیب السیر در بحث اوضاع سلطنت اولین پادشاه صفوی و در همین مورد بخصوص اسم ازسقرولوق برده و نامی از تخت سلیمان نیاورده است^۱ هم در این باره حسن روملو صاحب احسن التواریخ در ذکر وقایع سال ۹۱۰ می نویسد شاه اسماعیل صفوی در ماه رجب از بیلاق سورلق با سپاهی در کثرت با ستاره قرین و بر اتفاق مقارن پروین برای دفع محمد کره که در یزد علم طفیان و سرکشی برافراشته بود متوجه یزد گردید^۲.

باز بنا بنوشته لب التواریخ شاه اسماعیل در تابستان سال ۹۱۱ برای بیلاق به تخت سلیمان آمد^۳ و بقول خواندمیر مؤلف کتاب حبیب السیر " پادشاه ربع مسکون ... عنان باره خوشخرام بصوب بیلاق سورلق تاخت و در آن تاریخ گاهی به صید و شکار گور و آهو مهل نمود و احياناً " جام مدام از دست آهو چشمان سیم اندام تجرع فرمود و بعد از آنکه موسم حرارت هوا برین منوال درگذشت رایات ظفر آیات متوجه سارو قورغان گشت " ^۴.

قاضی احمد غفاری قزوینی در تاریخ جهان آرامی گوید نوروز پارس ثیل یوم پنج شنبه ۱۷ شهر شوال سال ۹۱۱ شاه اسماعیل با لشکریان خود عازم بیلاق سقرولوق و تخت سلیمان شد ^۵.

بنا بگفته خواندمیر شاه اسماعیل مجدداً " در بهار سال بعد ماه شوال ۹۱۲ هجری قمری از قشلاق طارم از طریق سلطانیه که چند روزی را در آنجا توقف داشت به جانب سورلق رفت^۶ شایان ذکر است و نباید ناگفته گذاشت این راه را که پادشاه صفوی به تخت سلیمان رفت از جاده های قدیمی مملکت ما و از زمان مغول و شاید خیلی پیشتر از آن احداث شده بود این راه را راولینسن خاور شناس انگلیسی در سال ۱۸۳۸ میلادی کشف نمود^۷.

- ۱- تاریخ حبیب السیر فی اخبار افراد بشر تألیف غیاث الدین بن هماد الدین الحسینی مشهور به خواندمیر چاپ خیام جلد ۴ صفحه ۴۷۸.
- ۲- احسن التواریخ تألیف حسن روملو به تصحیح و اهتمام چارلس نارمن سیدن چاپ افست کتابفروشی شمس صفحه ۸۳.
- ۳- لب التواریخ صفحه ۲۴۶.
- ۴- تاریخ حبیب السیر جلد چهارم صفحه ۴۸۳.
- ۵- تاریخ جهان آرا صفحه ۲۶۹ ضبط کتاب سرق استولی مسلم اشتباه و سورلق صحیح آن می باشد.
- ۶- تاریخ حبیب السیر جلد ۴ صفحه ۴۸۳.

۷- تحقیقات جغرافیائی راجع به ایران تألیف آلفونس گابریل (Alfons Gabriel) ترجمه فتحعلی خواجه نوری چاپ ابن سینا صفحه ۲۵۶.

طغیان قبلی صارم در پائیز سال قبل ۹۱۱ هجری قمری در نزدیکی تخت سلیمان در محلی بنام ساری قورغان^۱ بود و هنگامی بود که شاه اسماعیل در تخت سلیمان اقامت داشت پادشاه صفوی برای سرکوبی صارم عازم ساری قورغان گردید و صارم را شکست داد^۲ . درباره ساری قورغان باید توضیح داد که از قدیم الایام در آنجا قلعه مستحکمی در بلندی کوه و سر صخره سنگی وجود داشته که حالیه هم آثار آن باقی است حافظ ابرو در ذیل جامع التواریخ وجود این قلعه را تایید می کند^۳ .

این قلعه خیلی قدیمی و مسلماً از زمان مادها و یا قبل از آن وجود داشته و مورد استفاده اهل محل واقع شده بوده است درباره این قلعه و قدمت و وضعیت جغرافیائی و تاریخی آن آقای حسن قراخانی مطالب مفصل و محققانه ای در دو مقاله نوشته است که خوانندگان را جهت اطلاع بیشتر بدان حواله میدهم^۴ ولی نویسنده مقالات مزبور در مورد رودخانه ای که در منطقه و دره تخت سلیمان بطرف زربنه رود جاری است و در اصطلاح تلفظ محلی با اسم ساروق نام برده می شود تحقیقات بیشتری نگرده و قسمتی از منطقه تخت سلیمان و رودخانه را با اسم ساروق ذکر کرده است در حالیکه ساروق تحریف شده سورلوق می باشد که در اثر مرور زمان و تلفظ اهالی محل به ساروق تبدیل شده است ، مرحوم پرفسور مینورسکی نیز در تعلیقات سفرنامه ابودلف در ایران در توضیح مطلب شیز یا تخت سلیمان از رودخانه مزبور با اسم ساروق ذکر کرده است که مسلم صحیح نمی باشد^۵ .

در جنگ دوم شاه اسماعیل با صارم چند نفر از سرداران نامدار شاه اسماعیل من جمله عبدی بگ شاملو و ساروعلی مهرداد تکلو کشته شدند^۶ تاریخ حبیب السیر شرح این

- ۱- ساری قورغان ده از دهستان بخش تکاب شهرستان مراغه ۱۸ کیلومتری باختر تکاب ۱۳ کیلومتری جنوب راه عمومی تکاب به شاهین دژ دره معتدل مالاریائی سکنه ۱۲۵ سنی کردی : از فرهنگ جغرافیائی چاپ ستاد ارتش جلد صفحه ۲۵۹ .
- ۲- تاریخ حبیب السیر جلد ۴ صفحه ۴۸۴ .
- ۳- ذیل جامع التواریخ رشیدی صفحات ۲۴۹ و ۲۸۷ .
- ۴- مجله بررسی های تاریخی سال هشتم شماره ۶ صفحه ۲۰۵ و باز همان مجله سال یازدهم شماره ۲ صفحه ۱۶۰ و بعد از آن .
- ۵- سفر نامه ابودلف در ایران ترجمه سید ابوالفضل طباطبائی چاپ فرهنگ ایران زمین صفحه ۹۷ .
- ۶- تاریخ جهان آراء صفحه ۲۷۰ و احسن التواریخ صفحه ۹۰ .

نبرد را با عبارت بردازی مخصوص خود و آوردن اشعاری چند شرح داده و ذکر از کشته شدن سرداران قشون بمیان نیاورده و فقط اکتفا بذکر شکست صارم کرده است ^۱.

شرح این جنگ را یکی از نویسندگان دوره صفوی بطور مفصل ذکر نموده ولی تا حال این نویسنده ناشناخته مانده و کتاب او با سامی عالم آرای شاه اسماعیل و عالم آرای صفوی بیچاپ رسیده است ^۲.

ولی باید یادآور شد که از لحاظ حقایق تاریخی مطالب چاپ بنیاد فرهنگ ایران (عالم آرای صفوی) قابل اعتنا و در خور توجه نبوده و بیشتر افسانه است. نیز باید گفت که شرف الدین بدلیسی هم در کتاب شرفنامه شمه‌ای از این جنگ را برشته^۳ تحریر در آورده است ^۳.

در بهار سال ۹۱۸ هجری قمری باز شاه اسماعیل با لشکریان خود به تخت سلیمان آمد ^۴ و بگفته قاضی احمد غفاری در بهاری این سال اردوی اعلی به بیلاق سرتق (ضبط کتاب) و تخت سلیمان نزول فرمودند و اوقات شریف به کامرانی گذشته قشلاق در اصفهان مقرر شد ^۵ مجدد در بهار سال ۹۲۴ این پادشاه مدتی را در تخت سلیمان بسر برد ^۶. شاه اسماعیل صفوی اغلب اوقات فراغت خود را صرف شکار می‌کرد و میل زیادی به شکار داشت ^۷ و چون منطقه تخت سلیمان شکار فراوان داشت و بعلاوه از لحاظ آب و هوا و مناظر زیبای طبیعت و فراوانی مراتع و علفزار یکی از نقاط جالب مملکت ما بوده است علیهذا می‌توان گفت که بیشتر ایام تابستان و موقع فراغت را شاه اسماعیل صفوی در تخت سلیمان بسر برده است و با احتمال قوی اسم تخت سلیمان بجای سقور لوق در زمان او انجام گرفت و چه بسا این پادشاه این اسم را ابداع کرده باشد.

(ادامه دارد)

۱ - تاریخ حبیب السیر جلد چهارم صفحه ۲۸۵

۲ - رجوع کنید به عالم آرای شاه اسماعیل با مقدمه و تصحیح و تعلیق اصغر منتظر صاحب چاپ ترجمه و نشر کتاب صفحات ۱۵۱ الی ۱۶۰ و هم چنین عالم آرای صفوی بکوشش بدالله شگری چاپ بنیاد فرهنگ ایران صفحات ۱۰۳ الی ۱۰۸.

۳ - شرفنامه تألیف میرشرف خان بدلیسی افست از روی چاپ قاهره به اهتمام محمد لوی عباسی صفحات ۲۷۴.

۴ - لب التواریخ صفحه ۲۵۳

۵ - تاریخ جهان آرا صفحه ۲۷۵ ضبط کتاب سرتق است که اشتباه از کاتب است.

۶ - همان کتاب صفحه ۲۷۸.

۷ - احسن التواریخ صفحه ۱۸۲.